

Parasha Vayetze 5783 וַיַּעֲזֶב

Bereshiet (Genesis) 28:10-32:3

In de Parasha van deze week, Vayetze, lezen we over een heel apart visioen n.l. Jacob's beroemde visioen van de Hemelse Ladder, waarop hij engelen zag "opstijgen en afdalen" (Genesis 28:12). Veel van onze Wijzen hebben erop gewezen dat de gematria van "ladder" in het hebreuws soelam (סולם) gelijk is met het hebreeuwse woord "Sinai" (סִינַי). Opvallend is dat het woord soelam maar één keer in de Torah wordt genoemd. Er zijn verschillende interpretaties over dit woord. De Zohar (I, 149a, Sitrei Torah) stelt dat Jacob een visioen zag van zijn nakomelingen die de Torah ontvingen op de berg Sinaï. De Zohar gaat verder met het bespreken van de diepe band tussen de twee, met de nadruk op de mysterieuze woorden van Tehilim (psalm) 68, die de Sinaï-openbaring beschrijft.

Het begint met te stellen dat Jacob bovenop de Ladder de opperengel Metatron zag, de "oudste" van de hemelen. In de folkloristische traditie is hij dan ook de hoogste van de engelen en dient hij als de hemelse schrijver of "registrerende engel". In de Talmud (Chagigah 14b) lezen we hoe de rabbijn Elisha ben Avuyah een afvallige werd nadat hij naar de hemel was opgestegen en Metatron, de hemelse 'schrijver', had zien zitten op wat leek op een troon. In een ernstige fout verwarde Elisha, Metatron voor een eigen godheid. De Talmud zegt hier verder niet al te veel meer over, maar een Zohar-passage hier verduidelijkt de zaak.

Op de pagina (I, 149b) zegt de Zohar dat HaShem neerdaalt en opstijgt naar verschillende werelden. Dit is gebaseerd op een aantal verzen die HaShem beschrijven als "rijdend in de hemelen", met name Psalm 68:5. Die psalm zegt verder: „De strijdswagens van HaShem zijn myriaden, duizenden en duizenden; de Heer is onder hen, zoals in de Sinaï, in heiligheid.” Tehilim (psalm) 68:18 Er is hier een cryptische reeks van woorden in Tehilim (psalm): rechev Elohim ribotayim alpei shinan (רֶכֶב אֱלֹהִים רִבּוֹתַיִם אַלְפֵי שִׁנָּן). De wijzen interpreteerden dit vers traditioneel zo dat HaShem reist met 22.000 "goddelijke strijdswagens", aangezien revavah 10.000 betekent en ribotayim 20.000 zou betekenen, terwijl alpei shinan kan worden gelezen als "duizend, herhaald", of tweeduizend, in totaal 22.000 rechev Elohim, "HaShem's voertuigen".

Weer ergens anders in Avodah Zarah 3b interpreteerden de Wijzen dit vers weer anders: HaShem rijdt door vele werelden, ribotayim alpei shinan, wat betekent 20.000 minus tweeduizend! Met andere woorden, HaShem "rijdt" in de hemelen door 18.000 werelden (zie b.v. ook Zohar I, 24a). Een andere ondersteuning voor deze berekening komt dan ook uit Ezechiël 48:35, dat een toekomstig herbouwd Jeruzalem beschrijft met de afmeting van 18.000 el. Aangezien de benedenwereld een spiegel is van de bovenwereld, kan het vers mystiek worden geïnterpreteerd als zinspeling op 18.000 werelden in de hemelen erboven.

Een interessante kanttekening hierbij is de volgende. Er is een brief van de Lubavitcher Rebbe over de kwestie van buitenaards leven. Hij antwoordde met het volgende; er is geen reden waarom er geen leven op andere werelden kan zijn, anders zou het geloven in HaShem worden beperkt! De Rebbe citeerde de bovenstaande leer als suggererend dat er inderdaad leven kan zijn op 18.000 andere werelden - waarom zou HaShem anders daarheen moeten reizen?

Onze Zohar-passage geeft een andere interpretatie aan de woorden alpei shinan. Het is belangrijk erop te wijzen dat deze unieke term nergens anders in de Tenach voorkomt. Het woord aleph kan

duizend beteken, maar het betekent ook "chef" of "meester". De Zohar meent dat het verwijst naar HaSem's belangrijkste engelen. Over het tweede en meer mysterieuze woord, shinan (שנאן), zegt de Zohar dat het een acroniem is voor "stier" (shor), "adelaar" (neshar), "leeuw" (aryeh) en mens (vertegenwoordigd door de nun sofit, wat een eigen bespreking vereist). Dit zijn de vier "gezichten" van de Goddelijke Strijdswagen zoals beschreven in het eerste hoofdstuk van Ezechiël. En dus concludeert de Zohar dat Psalm 68 zinspeelt op HaShem's 'entourage', de groep opperengelen die naast HaShem rijden terwijl Hij door Zijn werelden reist. Wie zijn dan deze engelen? De Zohar noemt ze: Michael, Kadmiel, Pada'el, Gabriël, Tzadkiel, Hasdiel, Raphael, Raziel, Setorah, Nuriel, Yofiel en Ana'el. En dit zijn dezelfde engelen die Jacob zag in zijn visioen van de Hemelse Ladder. In de lagere wereld lopen ze parallel met de twaalf zonen van Jacob, waarop allemaal wordt gezinspeeld door Jacob die twaalf stenen onder zijn hoofd plaatste voor het visioen, toen hij op die speciale plek ging slapen Bereshiet (Genesis) 28:11.

Wie heeft de leiding terwijl HaShem "weg" is?

Laten we terugkeren naar Metatron, de oudere engel die Jacob boven op de ladder zag, en degene die Elisha ben Avuyah tot afvalligheid leidde. Wat deed hij terwijl hij in de hemel zat? Waarom verwarde Elisa ben Avuyah hem voor een godheid? De Zohar impliceert dat terwijl HaShem "weg" is op Zijn hemelse reizen, het Metatron is die voor de zaken zorgt. Dit is een zeer gevaarlijk idee (zoals Elisa aantoont) en moet goed begrepen worden. HaShem is natuurlijk nooit weg . HaShem is overal, altijd en heeft altijd de leiding over alles (zoals de Zohar dit ook expliciet bevestigt). HaShem is de oneindige kracht die alle dingen doordringt , in de hemel en op aarde. HaShem is totaal transcendent (geestelijk) en heeft in geen enkel rijk een duidelijke fysieke vorm . En dus heeft Hij bepaalde lichamelijke entiteiten aangewezen om leiderschapsposities in Zijn werelden te bekleden. Net zoals we hier op aarde leiders hebben met bepaalde verantwoordelijkheden, zo zijn er ook zulke leiders in de hemelen. Metatron is de belangrijkste onder hen. Men mag echter nooit vergeten dat, om de eigen woorden van de Zohar te gebruiken, Hasjem shalta al kola , "HaShem regeert over hen allen".

Nu kunnen we zelfs een nog diepere vraag beantwoorden, en daarmee de cirkel van Jacob's visioen van Sinaï en de Ladder sluiten. We hebben verklaard dat HaShem totaal onstoffelijk is en geen vorm heeft. Maar in dat geval, van wie ontving Mozes de Torah op de Sinaï? Wat zag Mozes? Wie dicteerde hem de Torah? Wie liet Mozes zien wat hij moest schrijven en hoe hij het moest schrijven?

Het antwoord: het was natuurlijk de hemelse schrijver de Metatron. Hij is de entiteit die belast is met het opschrijven van dingen in de hemel, inclusief de hemelse Torah. In zijn commentaar op Sefer Yetzirah schrijft rabbijn Saadia Gaon dat het Metatron was die diende als de hemelse leraar van Mozes. En dus, toen Jacob de ladder opkeek en de Sinaï voor zich zag ontvouwen, zag hij Metatron bovenaan, Mozes lerend en hem tonend hoe hij moest schrijven. Langs de sporten van de Ladder zag Jacob die twaalf engelen die HaShem vergezelden, net zoals bij de Sinaï de natie getuige was van dezelfde groep engelen, aan het hoofd van 22.000 wagens. Op deze manier zag Jacob een duidelijk visioen van zijn toekomstige nakomelingen, de stammen die voortkwamen uit zijn twaalf zonen, die de Torah ontvingen bij de Sinaï.

Shabbat Shalom Jaacov.